
A vadászati jog jogosultjának felelőssége a vadon élő állatok által okozott károkért

Hegyes Péter*

1. Bevezetés

A tanulmány célja a vadászati jog jogosultja tekintetében szabályozott, a vadon élő állatok által okozott károkért való felelősség, mint speciális felelősségi alakzat főbb összetevőinek elemzése.¹ A témaválasztást azért tartom aktuálisnak, mert a vadászati jog jogosultjának felelősségével átfogóan foglalkozó tudományos munka a közelmúltban nem született, ellenben számos olyan kérdés merült fel – mint például a lentebb részletesen is kifejtett autópályákon történő károkozás –, amelyek indokolják a jogalkalmazási, jogértelmezési problémák áttekintését. Megjegyzendő, hogy a jelen tanulmány keretében nem foglalkozom a védett, illetve a fokozottan védett vad általi károkozással, mert terveim szerint azt egy önálló publikációban teszem majd meg.

Vadon élő állatnak, azaz vadnak tekintjük azokat az állatokat, amelyek ösztöneik által vezérelve szabadon élnek, természetes életmódjuk különféle megnyilvánulásaira az ember legfeljebb csak közvetett befolyást képes gyakorolni, s ezáltal a felettük való közvetlen uralom és birtoklási lehetőség hiányzik.² A vadat több szempont alapján is csoportosíthatjuk, például hasznos és kártékony; vadászható és nem vadászható vadfajok; nagy- és apróvad stb. Károkozásukkal kapcsolatos jogszabályi rendelkezések egyik kiindulópontja, hogy a vadon élő állatok által okozott károkat teljes egészében a legkörültekintőbb emberi preventív magatartások ellenére sem lehet teljes egészében kiküszöbölni, elhárítani. Ez az alapvető indoka

* Egyetemi tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék.

¹ A tárgyban két előadást is tartottam 2010-ben: VII. Doktorandusz Konferencia, Debreceni Egyetem ÁJK, Debrecen, 2010. május 21.; Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, Károli Gáspár Református Egyetem ÁJTK, Budapest, 2010. november 27. A téma kutatásának első állomásaként – „A vadon élő állatok által okozott károkról – a vadkárhoz kapcsolódó speciális felelősségi alakzat elemzése” címmel – írott cikkem is megjelent: P. Szabó Béla – Szemesi Sándor (szerk.). *Profectus In Litteris* II. Előadások a 7. debreceni állam- és jogtudományi doktorandusz-konferencián 2010. május 21., Lícium-Art Kft. – DELA Kft., Debrecen, 2010. 137-144. o.

Jelen írásomban a lassan egy éve tartó kutatás eredményeit összegzem, foglalom egységbe, egészítem ki az új kutatási eredményeimmel, továbbá bővíttem a vadászati törvény 75.§ (3) bekezdésében megjelölt, a vad által a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül másnak okozott kárért való felelősség vizsgálatával.

² Legfelsőbb Bíróság Pf. I. 21493/1961.

annak, hogy a tárgyalt károkért való felelősség tekintetében a jogalkotó az általános polgári jogi felelősségi szabályoktól eltérő, speciális szabályokat állapított meg.

E speciális szabályokat a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV: törvény (a továbbiakban: Vtv.) tartalmazza, amely a vadon élő állatok által okozott károk két fő kategóriáját különbözteti meg: a vadkárt; és a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kárt.

A két jogintézmény elemzését megelőzően szükséges elhatárolnunk az említett károkért való felelősséget az állattartók felelősségétől.³ Az elhatárolás a fent hivatkozott legfelsőbb bírósági ítélet szem előtt tartásával történhet meg. „Állattartó” és „tartott állat” közötti kapcsolat fennállásáról, és ez alapján az állattartókra vonatkozó felelősségi szabályok alkalmazásáról csak akkor beszélhetünk, amennyiben a kárt okozó állatot a szabad mozgás, a természetes életmód szerint való élés lehetőségétől megfosztották, s ennek folytán tényleges és közvetlen emberi uralom alá került.⁴ E kritériumok a szabadon élő vad tekintetében nem állnak fenn. Bár már ezzel az indokolással kizárható a Ptk. 351.§-ának alkalmazása, de érdekes kérdésként merül fel, hogy a szabadon élő vadat minősíthetjük-e a Ptk. 351.§ (2) bekezdése szerinti vadállatnak. Erre ugyancsak a már hivatkozott Legfelsőbb Bírósági ítéletben találjuk meg a választ: „a Ptk. 353.§ (2) bekezdésében foglalt rendelkezés alkalmazása szempontjából vadállatnak csak az olyan állatot lehet tekinteni, amely természetes vadságából eredő valamely tulajdonságánál fogva jelent veszélyt emberekre és dolgokra akkor is, ha valakinek a tartásába kerül.” Ilyen tulajdonság a jelenleg Magyarországon előforduló egyetlen vadnál sem állapítható meg.

2. A vadkárért való felelősség

A Vtv. 75.§ (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik: *„a jogosult az e törvényben foglaltak alapján köteles megtéríteni a károsultnak a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, továbbá az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdősítésben, valamint a csemetekertben okozott kár öt százalékot meghaladó részét (a továbbiakban együtt: vadkár)”. A vadkárért való felelősség mögöttes, jogalapja objektív, fokozata pedig feltétlen, azaz a jogalkotó nem biztosít a kimentési lehetőséget a kárfelelősség alól. E felelősségi alakzat elemzését az alábbi pontokba foglalhatjuk.*

³ Ptk. 351. § (1) Aki állatot tart, az általános szabályok szerint felel azért a kárért, amelyet az állat másnak okoz.

(2) Vadállat tartója úgy felel, mint az, aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat.

⁴ Dr. Zoltán Ödön: Felelősség a vadkárért és a vadászattal kapcsolatos egyéb károkért, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973., 70. o.

2.1. „Jogosult” alatt a vadászati jog jogosultját⁵ kell értenünk. Bár a vad az állam tulajdonában van,⁶ azonban az elejtett, elfogott, elhullott vad a vadászatra jogosult tulajdonába kerül, s ezáltal a vadból származó hasznokból a vadászatra jogosult részesedik. Ez az indoka annak, hogy a vad által okozott károkért való felelősség – kártelepítési szabály által – is a vadászatra jogosultat terheli. A kárért felelős jogosult tekintetében érdemes megvizsgálni, hogy miként oszlik meg a kárviselés a társult vadászati jogot gyakorló földtulajdonosi közösség tagjai között abban az esetben, ha a közösség nem minden tagja vadászik. Amennyiben a földtulajdonosi közösség vadászati jogát maga gyakorolja, úgy a földtulajdonosok vadászati lehetőségének meghatározását a működési szabályzat rendelkezéseinek kell tartalmaznia.⁷ A közösség nem vadászó földtulajdonos tagjait többethasználati díj illeti meg, ami a vadászterületen vadászatot gyakorló vadászó tulajdonostársak terhére állapítható meg. Tekintettel arra, hogy a használati viszonyok részletes szabályait a földtulajdonosok a vadászterületre vonatkozó, általuk elfogadott működési szabályzatban kötelesek meghatározni, e szabályokat kell elsődlegesen irányadónak tekinteni a vad által okozott károk viselése vonatkozásában is. A földtulajdonosok a működési szabályzatban rendelkezhetnek pl. úgy, hogy a bekövetkezett károkat kizárólag a közösség vadászatra jogosult tagjai kötelesek viselni. Abban az esetben, ha a kárviselés módja a működési szabályzatban nem kerül rendezésre, akkor a Vtv. generális szabálya az alkalmazandó, miszerint a tulajdonosok a vadászterület kiterjedésének megállapításánál figyelembe vett összes földterülethez mért tulajdoni hányaduk arányában viselik a vadászati jog gyakorlásával kapcsolatos terheket (Vtv. 12.§).

2.2. Az „*e törvényben foglaltak alapján*” kifejezés utalást jelent a Vtv-ben szabályozott speciális igényérvényesítési, illetőleg kármegállapítási eljárásra (Vtv. 81.§). A vadkár megtérítését a kár bekövetkezésétől – folyamatos kártétel esetén az utolsó kártételtől – számított harminc napon belül lehet igényelni. A kár összegének megállapítására a Vtv. speciális vadkárbecslési eljárásról rendelkezik. A szabályozás célja, hogy a kárszakértő haladéktalanul tudomást szerezzen a károsítás tényéről, s meg legyen minden lehetősége a kár jellegének és mértékének helyes meghatározásához. A felek megállapodásának hiányában, a vadkár szakértőt a károsult kérelmére a károkozás helye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője rendeli ki. A nyolc napon belül lefolytatandó szakértői vadkárbecslés célja a felek közötti jogvita peren kívüli, minél gyorsabb, egyezségkötéssel történő lezárása.⁸ A lefolytatott közigazgatási vadkárbecslési eljárásban határozat nem hozható, hanem csak az egyezségkötést vagy annak hiányát kell jegyzőkönyvben rögzíteni. Az a fél, aki a

⁵ A vadászati jog hasznosítása esetén a jogosult a vadászati jog haszonbérelője. A vadászati jog hasznosításáról lásd bővebben – Vass János: A vadászati jog hasznosítása és a kényszer, in: Csák Csilla (szerk.): Ünnepi Tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2007., 450-459. o.; Török Géza: Vadászati jog használatának speciális szabályai, in: Csák Csilla (szerk.): Agrárjog, Miskolc, Novotni Kiadó, 2008. 142-144. o.

⁶ Ptk. 128.§ (1) bekezdés, Vtv. 9.§ (1) bekezdés

⁷ 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól (a továbbiakban: Vhr.) 6.§ (1) bekezdés

⁸ Csongrád Megyei Bíróság 1. Gf. 40038/2001/4. (BDT2001.541)

jegyző által kirendelt szakértő kármegállapítását nem fogadja el, a jegyzőkönyv kézhezvételétől számított harminc napon belül polgári peres úton kérheti a kár megállapítását. A határidő elmulasztása jogvesztéssel jár.

A gyakorlat a vadkárbecslési eljárást a bírósági eljárást kötelező jelleggel megelőző eljárásaként értelmezi, azonban felhívnam a figyelmet arra, hogy a jegyző a lefolytatást akkor rendelheti el, ha a Vtv. 81.§ (2) bekezdése szerint három konjunktív feltétel fennáll, miszerint

- a) a károsult és a kárért felelős személy között a kár bekövetkezéséről szóló közléstől számított 8 napon belül nem jön létre egyezség a kár megtérítéséről és a kártérítés mértékéről;
- b) *a károsult kárának megtérítését nem közvetlenül a bíróságtól kéri, és*
- c) a károsult azt írásban, vagy szóban kérelmezi.

2.3. A vadkár „megtérítésére kötelezésnek” két konjunktív feltétele van:

- a kárt okozó vad vadászatára jogosultság;
- a károkozás helye a vadászatra jogosult vadászterülete, illetve a kárt okozó vad kiváltása a vadászatra jogosult vadászterületéről (Vtv. 75.§ (2) bekezdés).

Az első feltétel vonatkozásában kérdésként merülhet fel, hogy miként alakul a vadászatra jogosult felelőssége, ha a kárt okozó vad vadászatára a vadászterületén jogosult ugyan, de a károkozás időszakában a vadászati hatóság vadászati tilalmat rendelt el. A korábbi vadászati törvény alapján a vadászati jog az ország egész területén az államot illette meg.⁹ E rendelkezésből kiindulva a szakirodalom arra az álláspontra helyezkedett, hogy amennyiben „a vadkárt olyan területen tenyésztő vad okozza, amelyen a vad vadászata tilos (...) a vadkár megtérítésére a károkozás helye szerinti vadászterületen vadászatra jogosult nem kötelezhető, mert az említett nagyvadakkal nem gazdálkodhat, azokat nem lőheti, azokból hasznot nem húzhat. (...) Az állam mint a kárt okozó nagyvad tulajdonosa és a vadászati jog hasznosítója köteles a vadkárt megtéríteni.”¹⁰

A jelenleg hatályos törvény szabályozása szerint a vadászati jog a földtulajdon elválaszthatatlan része, ami a vadászterületnek¹¹ minősülő terület tulajdonosát illeti meg.¹² Ebből következik, hogy az állam, mint vadászati jog hasznosítója már nem kötelezhető a vadászati tilalom időszakában bekövetkezett vadkár megtérítésére. A vadászati tilalom idején keletkezett károkért való felelősség megállapítására ezért szintén a Vtv. 75.§ (1) bekezdését kell alkalmaznunk, azaz a vadászatra jogosultat ebben az esetben is feltétlen felelősség terheli. Ezt indokolhatjuk azzal, hogy a vadászati tilalom intézménye közvetve a vadászati jog jogosultjának érdekeit szolgálja. Szükséges megemlíteni, hogy a vadászatra jogosult a vadászati tilalmi időben sincs teljesen megfosztva a kár elhárításának legalkalmasabb módjától, a vadászatól, ugyanis a vad által okozott folyamatos károsítás megelőzése érdekében meg-

⁹ 1961. évi VII. törvény az erdő-és vadgazdálkodásról 32.§ (1) bekezdés

¹⁰ Dr. Zoltán Ödön: im. 137. o.

¹¹ A vadászterületről lásd bővebben – Bezdán Anikó: A vadászterület kialakításának és a vadászati jog gyakorlásának egyes kérdései, in: Csák Csilla (szerk.): Az európai földszabályozás aktuális kihívásai, Miskolc, Novotni Kiadó, 2010. 21-35. o.; Török Géza: im. 142.-144. o.

¹² Vtv. 3.§ (1) bekezdés

határozott vadfaj túlszaporodása esetén vadászati tilalmi időben kérelmezni lehet, hogy a vadászati hatóság vadászatot engedélyezzen vagy rendeljen el.

A második feltétel tekintetében a jogszabályhely egyszerű nyelvtani értelmezése eltérő interpretációkra vezethet a felelős személyének megállapításánál, amennyiben a kárt a vadászatra jogosult vadászterületén, de más vadászterületről kiváltott vad okozza. A probléma feloldásában a bírói gyakorlatra kell támaszkodnunk. A bírói gyakorlat szerint „a kártérítési felelősség megállapításának alapja az, hogy a vad mely vadászatra jogosult vadászterületén okozta a kárt. Ezt indokolja az is, hogy ha a vadászatra jogosult a vadászterületén vadászhat az ott tartózkodó vadra függetlenül attól, hogy azok mely vadászterületről érkeztek – akkor neki kell viselni a vad által okozott kárt is. A jogszabályi feltétel második fordulata a bíróság álláspontja szerint tehát szubszidiárius jellegű, abban az esetben alkalmazható, ha a kárt okozó vad a károkozás helye szerinti vadászterületen nem vadászható, vagy a károkozás helye nem vadászterület. (...) Ha a vadkár a vadászatra jogosult vadászterületén következik be, a vadkárért való felelőssége egyedül a vadászatra jogosult vadásztársaságnak áll fenn. Annak a vadászatra jogosult vadásztársaságnak a felelőssége, akinek a vadászterületéről a vad kiváltott, pedig csak akkor állapítható meg, ha a károkozás nem másik vadászterületen következett be.”¹³ Érdemes megjegyezni, hogy a 2009. évi CXX. törvénnyel kihirdetett, de hatályba nem lépett Ptk., amely többek között a vadkárért való felelősséget is beemelni szándékozott rendelkezései sorába, e feltétel két fordulatainak összekötésekor már nem az „illetve”, hanem az „ennek hiányában” kifejezést használja, amely a bírói gyakorlatot erősítő jogalkotói szándékot tükröztet.¹⁴

2.4. A „károsult”, s ezzel együtt a vad által okozott károk megtérítése iránti jogosult a károkozás területének bármely jogcím szerinti használója.

2.5. A jogszabályi rendelkezés meghatározza, hogy mely vad károkozása esetén állapítható meg a vadkárért való felelősség. A Vtv. 75.§ (1) bekezdése e feltétel vonatkozásában taxatív felsorolást tartalmaz, ami alapján vadkárnak csak „a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon, továbbá a mezei nyúl és a fácán által” okozott kár minősülhet. Ha a felsorolást összevetjük a Vtv. végrehajtásának szabályairól rendelkező 79/2004. (V.4.) FVM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 1.§-ával, akkor megállapíthatjuk, hogy egy nagyvadfaj (a szikaszarvas) és számos apróvadfaj (pl. üregi nyúl, pézsmapocok, róka stb.) nevesítése elmaradt. Ennek jogalkotói indoka az volt, hogy bár a kimaradt vadfajok közül bizonyítottan több is okoz kárt életmódjával,¹⁵ azonban e károk olyan jelentéktelen mértékűek, hogy nem indokolt a vizsgált feltétlen kárfelelősségi alakzat alkalmazása. A nem nevesített vadfajok által okozott károkért így csak a Ptk. 339.§ (1) bekezdése alapján állapítható meg felelősség.

¹³ Baranya Megyei Bíróság 2. Pf. 20656/2000/3. (BDT2003.821)

¹⁴ 2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről 5:522.§ (1) bekezdés

¹⁵ lásd: Klátyik József: Nemzeti kincsünk a vad – vadkárok, vadászati és vadban okozott károk, Pécs, INGA-V GSZI Kiadó, 2003., 22-23. o.

2.6. A károkozás helyét ugyancsak a vadkárért való felelősség alkalmazásának feltételeként határozza meg a Vtv. 75.§ (1) bekezdése. Ez alapján az előző bekezdésben nevesített vadfajokat két csoportba sorolhatjuk, mert csak az a kár minősülhet vadkárnak, amelyet

- a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon a „*mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban*”; továbbá
- az őz, a mezei nyúl és a fácán által „*a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdősítésben, valamint a csemetekertben*” okozott.

A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény (a továbbiakban: Tft.) 3.§ k) pontja alapján mezőgazdasági tevékenységnek minősül a növénytermesztés, a kertészet, az állattenyésztés, a halászat, a haltenyésztés, a szaporítóanyag termesztés, a vadgazdálkodás, az erdőgazdálkodás, valamint a vegyes gazdálkodás. Ha ebből a fogalomból indulunk ki, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy az erdőgazdálkodás a mezőgazdaság egy speciális szegmense, s így nem látszik indokoltnak a mezőgazdaság mellett az erdőgazdálkodásban okozott károkat külön kiemelni. Megállapítható azonban, hogy a jogalkotói gyakorlat a mezőgazdaságot és az erdőgazdálkodást következetesen önállóan nevesíti (pl. a Tft. 2.§ (2) bekezdése alapján „a termőföldre vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell a mező- és erdőgazdasági művelés alatt álló belterületi földre is”). Érdemes megemlíteni, hogy a mezőgazdasági tevékenység uniós jogszabályok által használt terminológiája, az erdőgazdálkodásra nem terjed ki. Az 73/2009/EK tanácsi rendelet¹⁶ 2. cikkének c) pontja szerint „mezőgazdasági tevékenység: mezőgazdasági termékek termelése, tenyésztése vagy termesztése, ideértve a betakarítást, a fejtést, az állattenyésztést és a mezőgazdasági célból történő állattartást, valamint a mezőgazdasági földterületek jó mezőgazdasági és ökológiai állapotjának fenntartását a 6. cikkben meghatározottak szerint.”

Az erdőgazdálkodás fogalmát a hatályos erdőtörvény, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: Etv.) 5.§-ának 9. pontja a következőképpen határozza meg: „az erdő fenntartására, közcélú funkcióinak biztosítására, őrzésére, védelmére, az erdővagyon bővítésére, valamint – a vadászati jog gyakorlása, hasznosítása kivételével – az erdei haszonvételek gyakorlására irányuló tevékenységek összessége.”

Abból kiindulva, hogy az idézett fogalom-meghatározások a mező- és erdőgazdaságot, mint tevékenységet határozzák meg, továbbá, hogy a Vtv. nem szűkíti a vizsgált felelősségi szabály alkalmazását a mező- és erdőgazdasági terményekben bekövetkezett károkra, így azt alkalmazhatónak tartjuk valamennyi olyan kárra, amelyet a vad a mező- és erdőgazdálkodási tevékenységgel közvetlenül összefüggő ingó, vagy ingatlan vagyonban okoznak.

Az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdősítésben, valamint a csemetekertben okozott károk tekintetében még

¹⁶ A Tanács 73/2009/EK rendelete (2009. január 19.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó, mezőgazdasági termelők részére meghatározott közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott egyes támogatási rendszerek létrehozásáról, az 1290/2005/EK, a 247/2006/EK és a 378/2007/EK rendelet módosításáról, valamint az 1782/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről - Hivatalos Lap L 030, 31/01/2009.

egy kérdést emelnék ki. A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás fogalmának meghatározásával, továbbá a jogalkotói szándék és a követett bírói gyakorlat, valamint a jogszabályhely logikai értelmezése alapján egyértelműen megállapíthatjuk, hogy e második fordulatban szereplő károk szűkebb területen, de a mező- vagy erdőgazdaságon belül következhetnek be, így számomra az argumentum maiori ad minus érvényesülése mellett értelmetlennek tűnik az őznek, mint potenciális károkozó vadfajnak ennél a vadkártípusnál való nevesítése.

2.7. Újabb jogértelmezési nehézségbe ütközhetünk akkor, ha azt kívánjuk megtudni, hogy a felsorolt vadak mely magatartása következtében bekövetkezett károkat tekintjük vadkár-*„okozásnak*“. A nehézséget a Vhr azon rendelkezései jelentik, melyek szerint a Vtv. 75. § (1) bekezdésének alkalmazásában:

- *„mezőgazdaságban okozott vadkár a vad táplálkozása, taposása, túrása vagy törése következtében a szántóföldön, a gyümölcsösben és a szőlőben a mezőgazdasági kultúra terméskiesését előidéző károsítás*“;¹⁷
- *„erdőgazdálkodásban okozott vadkár az erdősítésben a vad rágása, hántása, túrása, taposása, törése által a csemeték elhalását előidéző, vagy a csúcsajtás lerágásával, letörésével a csemeték fejlődését akadályozó, továbbá az erdei magok elfogyasztása által a természetes erdőfelújulás elmaradását okozó károsítás*“.¹⁸

Jogértelmezési probléma azáltal vetődik fel, hogy a hivatkozott szabályok látzólag taxatív meghatározást tartalmaznak a károkozás módjai vonatkozásában, sőt az előző bekezdésben tárgyalt károkozási helyeket is leszűkítik. Álláspontom szerint e rendelkezéseket nem lehet taxatívnak tekinteni, mert nehezen tudom elképzelni például, hogy egy vágásérett korban lévő fán keletkezett kárért, vagy a szarvas dörzsölése, illetve a csemeték kihúzogatója miatt keletkezett kárért a vadászatra jogosult felelősségére a jogalkotó nem a Vtv. 75. § (1) bekezdésében foglalt felelősségi alakzat alkalmazását kívánta előírni.

2.8. A megtérítendő *„kár*“ tartalmára nézve a Vtv. speciális szabályokat nem tartalmaz, ezért arra a polgári jog általános szabályait kell alkalmazni, azaz kártérítés címén a károkozó körülmény folytán a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést és az elmaradt vagyoni előnyt, továbbá azt a kárpótlást vagy költséget kell megtéríteni, amely a károsultat ért vagyoni és nem vagyoni hátrány csökkentéséhez vagy kiküszöböléséhez szükséges.¹⁹ A bekövetkezett kárral kapcsolatosan megemlítendő, hogy az erdőgazdálkodáson belül a szaknyelv által erdei vadkárnak nevezett károk esetén kártípusonként mennyiségi és minőségi kárt állapítanak meg. Mennyiségi kár az erdősítés teljes kipusztulását okozza a megállapított területen, amelyet újra kell erdősíteni. Minőségi kár esetén nem pusztulnak el a fák, de fejlődésük visszaesik.²⁰ Ez utóbbi kártípussal kapcsolatosan merül fel az Etv. 108.§

¹⁷ Vhr. 82.§ (2) bekezdés

¹⁸ Vhr. 83.§ (2) bekezdés

¹⁹ Ptk. 355.§ (4) bekezdés

²⁰ Dr. Bán István: Az erdei vadkár és a gímszarvas Magyarországon, Erdészeti Lapok CXL. évf. 11. szám, 2005. november, 325. o.

(3) bekezdésének alkalmazása, ami alapján a vadászatra jogosult erdővédelmi bíróságot köteles fizetni, ha

- az erdősítés sikeresen felújult területén a vadászható vadfajok egyedei az előírt fő és mellékfafajok vezérhajtásait 30%-ot meghaladó mértékben károsították;
- az erdő természetes felújítását biztosító, az előírt állománytípust alkotó fafajok termésének a vadászható vadfajok egyedei által történő feléléseivel az erdő felújulása veszélybe került;
- a faállomány egyedei a vadászható vadfajok egyedei által történő dörzsölés, hántás következtében 0,1 ha-t meghaladó nagyságú területen a faegyedek 10%-át meghaladó mértékben károsodtak.

A korábbi erdőtörvény²¹ hasonló rendelkezést tartalmazott, azonban 103.§-ának (3) bekezdése csak annyit mondott ki, hogy a vadászatra jogosult erdővédelmi bíróságot köteles fizetni, amennyiben vadászterületén a vad olyan hosszútávra kiható kárt okoz, amely külön törvényben szabályozott kártérítési eljárás során nem érvényesíthető. E jogszabályhely értelmezése során a Legfelsőbb Bíróság azt állapította meg, hogy „a hosszú táv idejét (...) valamely időtartamot megjelölve megadni nem lehet. A károsodás adott esetben eltérő időszakra vonatkozhat, és annak mértéke az egyes ügyekben az eset összes körülményét vizsgálva határozható meg.”²² Ezt a jogalkalmazási nehézséget, illetve bizonytalanságot küszöbölték ki az Etv. hivatkozott rendelkezései.

2.9. A vadászatra jogosult a bekövetkezett kár „öt százalékot meghaladó részét” köteles megtéríteni. Ennek az az indoka, hogy a vad a természet része, ezért a természetvédelem szempontjainak érvényesülniük kell a vadkáráért való felelősség területén is. „A földtulajdonos (földhasználó nem indulhat ki abból, hogy ha a földjén egyetlen vad sem élne, akkor kára sem merülne fel, ha pedig a földjén egyetlen vad is kárt okoz, azt másnak mindenképpen teljesen meg kell térítenie. A természet védelme mindenkinek kötelessége, s ennek terheiből a földtulajdonosnak (földhasználónak) úgy kell kivennie a részét, hogy a vadkár 5%-át mindenképpen viselnie kell.”²³

A fennmaradó 95% tekintetében a vadászatra jogosult felelőssége feltétlen, kimentési lehetősége nincs. E kárrészt annyiban nem kell a vadászatra jogosultnak megtéríteni, amennyiben azt a károsult felróhatóan önmagának okozta,²⁴ vagyis elmulasztotta a Vtv. 79.§ (1) és (2) bekezdése szerinti kötelezettségeit. A Vtv. 79.§-ának (1) bekezdése szerint a földhasználó a vadkárok megelőzése érdekében köteles a vadkár elhárításában, illetőleg csökkentésében közreműködni, köteles a károsodás vagy a károkozás közvetlen veszélye esetén a vadászatra jogosultat értesíteni, továbbá jogosult a vadállomány túlszaporodása miatt a vadászati hatóságnál állományszabályozó vadászat elrendelését kezdeményezni. Amennyiben a földhasználó a törvény szerinti, rendes gazdálkodás körébe tartozó közreműkö-

²¹ 1996. évi LIV. törvény az erdőről és az erdő védelméről

²² Legfelsőbb Bíróság Kfv. III. 37.133/2004. (EBH2004. 1171)

²³ Csongrád Megyei Bíróság 1. Gf. 40038/2001/4. (BDT2001.541)

²⁴ Ptk. 340.§ (1) és (2) bekezdés, Vtv. 79.§ (2) bekezdés

dési kötelezettségének nem tesz eleget, vagy alapos ok nélkül nem járul hozzá ahhoz, hogy a jogosult a vadkárok elhárításához szükséges létesítményeket, berendezéseket felállítsa, az ebből eredő vadkárt a földhasználójának a terhére kell figyelembe venni (Vtv. 79.§ (2) bekezdés). A károsultnak fel nem róható vadkár azonban mindenképpen a vadászatra jogosult terhére esik.²⁵

E rendelkezés alapján tehát a kár 95%-ának további megosztására kerülhet sor, ha a károsult nem tanúsított a kárelhárítás érdekében a rendes gazdától elvárható magatartást, s így a kár meghatározott részének bekövetkezése számára felróható. Egyes esetekben a rendes gazdától való elvárhatóság mértékét az eset összes körülményének mérlegelésével kell megállapítani.

Kérdésként merülhet fel, hogy a vadászatra jogosult és a földhasználó közös megegyezéssel eltérhet-e a Vtv. kármegosztásra vonatkozó szabályaitól. Egyetértünk a Győri Ítéltábla Polgári Kollégiumának egyik ítéletével,²⁶ miszerint ugyan a Vtv. rendelkezései a Ptk. által szabályozott felelősségi szabályokhoz képest speciálisak, azonban nem írnak elő olyan tiltó, vagy utaló rendelkezést, mely alapján a Vtv. ezen szabályaival ellentétes szerződési megállapodás semmis lenne. A Vtv. tiltó rendelkezése hiányában a Ptk. általános rendelkezései²⁷ alkalmazhatóak, így a vadkárviselési felelősség Vtv.-ben foglalt általános rendelkezéseitől a földhasználó és a vadászatra jogosult szerződéssel eltérhetnek.

3. A vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kárt

A Vtv. 75.§ (3) bekezdése szerint: *„a jogosult a Polgári Törvénykönyvnek a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályai szerint köteles megtéríteni a károsultnak a vad által a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül másnak okozott kárt.”*

A vad által a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül okozott károk – a vad kiváltását követően – jellemzően olyan területeken következnek be, amelyek nem tartoznak vadászterülethez (pl. közutak). E károk tekintetében nem alkalmazható a Vtv. 75.§ (2) bekezdése,²⁸ hiszen az kifejezetten a II.1. pontban ismertetett vadkár vonatkozásában irányadó, így álláspontom szerint a kártérítésre „jogosult” személyének meghatározására törvényi analógiát kell alkalmazni, méghozzá a Vtv. 9.§ (3) bekezdésének²⁹ felhívásával. A hivatkozott rendelkezésből analógia útján az következik, hogy a nem vadászterületen bekövetkezett kárért az a vadászati jog jogosult felel, akinek a vadászterületéről a vad oda került, míg kétség esetén a fe-

²⁵ Legfelsőbb Bíróság Gf. I. 30.511/1986. (BH1987/49)

²⁶ Győri Ítéltábla GYIT-H-GJ-2010-77 határozat

²⁷ Ptk. 200.§ (1) bekezdés: A szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg. A szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja.

²⁸ „A vadkár megtérítésére az köteles, aki a kárt okozó vad vadászatára jogosult, és akinek vadászterületén a károkozás bekövetkezett, illetőleg akinek vadászterületéről a vad kiváltott.”

²⁹ A nem vadászterületen elhullott vad teteme, valamint a hullatott agancs annak a jogosultnak tulajdonába kerül, amelyiknek a vadászterületéről a vad oda került. Kétség esetén tulajdonosnak a fellelés helye szerinti legközelebbi vadászterület jogosultját kell tekinteni.

lelősnek a károkozás helye szerinti legközelebbi vadászterület jogosultját kell tekinteni.

A Vtv. 75.§ (3) bekezdése a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott károk rendezésére a Ptk. fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályait rendeli alkalmazni. A veszélyes üzem működéséből eredő károkozásra irányadó rendelkezéseket a Ptk. 345-346.§-a tartalmazza. A vadászatra jogosult felelősségét bármely vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kár esetén a hivatkozott jogszabályi rendelkezés alapján kell vizsgálni. E mögöttes felelőségi alakzat jogalapja objektív, fokozata pedig fokozott, mivel a vadászatra jogosult csak akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.³⁰ „Nem kell megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben a károsult felróható magatartásából származott”.³¹

A vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott károk körében a leggyakoribbak a „veszélyes üzemek találkozásából”, és azon belül is elsősorban a vad és gépjárművek ütközéséből eredő károk, ezért a továbbiakban az ehhez kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlatot mutatom be részletesen.

A Ptk. 346.§ (1) bekezdése szerint, amennyiben a kárt több személy fokozott veszéllyel járó tevékenységgel közösen okozta, egymásközi viszonyukban a felelősség általános szabályait kell alkalmazni.

A visszautaló szabály által hivatkozott Ptk. 339.§ (1) bekezdés³² alapján a vad és a gépjármű ütközése esetén először a felek felróhatóságát szükséges megvizsgálni. A polgári jogi felelőségi rendszerben felróhatóság alatt azt értjük, ha a károkozó nem úgy jár el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.³³

A vadászati jog jogosultja tekintetében felróható magatartásnak minősülhet például, ha egy fokozottan vadveszélyes területen nem kezdeményezi³⁴ közúti jelzőtáblák elhelyezését.³⁵ Érdemes megemlíteni a Vhr. korábbi 58.§-át, amely úgy rendelkezett, hogy „a vadászatra jogosult felróható magatartásának minősül, ha a vad gépjárművel közúton, illetve vasúti járművel közforgalmú vasúti pályán történő ütközése közvetlenül a vadászat miatt következik be. A vadászatra jogosult felróható magatartásának minősül különösen, ha a vad gépjárművel közúton, illetve közforgalmú vasúti pályán történő ütközése a miatt következik be, mert a jogosult a közút, illetve a közforgalmú vasúti pálya száz méteres körzetébe mesterségesen telepített és működtetett vadetetővel, szózóval, szóróval, itatóval, dagonyával vagy művelt vadfölddel a vadat odaszoktatta.” Az Alkotmánybíróság e jogszabályhelyet a 32/2003. (VI.19.) AB határozatával megsemmisítette, tekintettel arra, hogy ez a – jogalkalmazás során mérlegelésre lehetőséget nem adó – szabály eltér a Ptk. és a Vtv. felelőségi szabályaitól és ezzel megsérti a miniszteri rendelet alkotmányos korlátainak elvét. A rendelkezés megsemmisítése természetesen nem azt jelenti,

³⁰ Ptk. 345.§ (1) bekezdés

³¹ Ptk. 345.§ (2) bekezdés

³² Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

³³ Ujváriné Antal Edit: Magyar Polgári Jog – Felelősségtan; Miskolc, Novotni Kiadó, 2002. 92. o.

³⁴ A kezdeményezéshez való jogot a Vtv. 78.§ (4) bekezdése biztosítja.

³⁵ Baranya Megyei Bíróság 2. Pf. 20471/1999/4. (BDT2000.139)

hogya a felsorolt magatartások nem vezethetnek a vadászatra jogosult felróhatóságának megállapítására, azonban a jogalkalmazónak a körülményeket minden esetben önállóan kell mérlegelnie.

A felróhatóságot mindkét fél oldalán vizsgálni kell. Így például a vad és gépjármű ütközése estén a gépjármű vezetője nem mentesülhet a felelősség alól, amennyiben vadveszélyes területen a gépjármű sebességének megfelelő csökkentését elmulasztotta.³⁶ A gépjármű vezetőjének általában számolnia kell váratlanul felbukkanó akadályokkal, így azzal is, hogy az úton vad kerül a gépjármű elé, ezért a vezetőnek minden esetben tekintettel kell lennie a helyszín adottságaira akár van ott védelmi berendezés, vagy veszélyt jelző tábla, akár nincs.³⁷

Amennyiben a károkozás egyik félnek sem felróható, akkor meg kell vizsgálni, hogy következett-e be valamelyikük fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében rendellenesség, mert a Ptk. 346.§ (2) bekezdése alapján a kárt az köteles megtéríteni, akinél ilyen rendellenesség megállapítható.

Rendellenesség alatt a bírói gyakorlat a tevékenység körében bekövetkezett belső elháríthatatlan okokat érti.

A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint önmagában a vad közúton való megjelenése nem értékelhető a vadászatra jogosult fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében bekövetkezett rendellenességként.³⁸ Annak minősül viszont, ha például a vad, belterületi úton,³⁹ vagy gyorsforgalmi úton jelenik meg;⁴⁰ vagy ha a gímszarvas a szaporodási időszakban váratlanul – támadólag fellépve – az autó hátlójának ugrik.⁴¹

Azon károk tekintetében, amelyek vad gyorsforgalmi úton megjelenésének következményei kérdésként merül fel az autópálya üzemeltetőjének felelőssége. Az autópálya üzemeltetése nem minősül fokozott veszéllyel járó tevékenységnek, így az üzemeltető felelősségére az 1988. évi I. törvény 35. §-a⁴² alapján a Ptk. 339. §-a⁴³ irányadó. A felelősség megállapításánál az 1988. évi I. törvény 34.§ (1) bekezdésében foglalt kötelezettség megsértésének tényét szükséges vizsgálni, miszerint a közút kezelője köteles gondoskodni arról, hogy a közút a biztonságos közlekedésre alkalmas legyen. A bírói gyakorlat szerint ez elsősorban arra terjed ki, hogy az üzemeltető az autópályát megfelelő vadvédelmi kerítéssel határolja, amely nemcsak a kerítés folytonosságát és helyreállításának folyamatosságát jelenti, hanem azt is, hogy a kerítésnek kellő magasságúnak kell lennie, hogy távol tartsa az

³⁶ Legfelsőbb Bíróság P. IIL. 20517/1972. (BH234/1973.)

³⁷ Zala Megyei Bíróság 2. Pf. 20291/1998/35. (BDT2000.307)

³⁸ Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 23059/1998. (BH2000.401.)

³⁹ Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 20941/2008/4. – A Legfelsőbb Bíróság ítéletében kifejtette, hogy a vadnak a lakóházakhoz igen közeli megjelenése - mint nem szokásos élőhelyén való megjelenés - rendellenességnek minősül, amelyért a vadászatra jogosult, bár egyébként felróható magatartást nem tanúsított, mint az ő tevékenységéhez kapcsolódó rendellenességért felelősséggel tartozik.

⁴⁰ Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 21603/1999/3. (BH2000.402.); Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 22.636/2002. sz. (BH2005.212.)

⁴¹ Legfelsőbb Bíróság Pfv. VIII. 20505/2000. (BH2003.237.)

⁴² 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről – 35.§ Az út kezelője a kezelői kötelezettségének megszegésével okozott kárt a polgári jog általános szabályai szerint köteles megtéríteni.

⁴³ Ptk. 339.§ (1) Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

őzek mellett a szarvasokat is.⁴⁴ Amennyiben az autópálya üzemben tartója hivatkozott kötelezettségét jogellenesen megszegi, úgy közte és a vadászati jog jogosultja között kármegosztásnak, illetőleg, ha a közrehatás mértéke nem állapítható meg egyetemleges felelősség megállapításának van helye. Természetesen a gépjármű vezetőjének felelősségi körében is bekövetkezhet rendellenesség, például a gépjármű nem várt meghibásodása.⁴⁵ Ha a kárt mindkét fél fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében bekövetkezett rendellenesség okozta, továbbá, ha ilyen rendellenesség egyik félnél sem állapítható meg, kárát – felróhatóság hiányában – mindegyik fél maga viseli (Ptk. 346.§ (3) bekezdés).

⁴⁴ Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.038/2008/5.

⁴⁵ Klátyik József: im. 149. o.